

Helsinki 25.8.2021

Dnro 76/03/21

Viite: Lausuntopyyntö 10.8.2021

Asia: Näkövammaisten kirjaston uusi virallinen nimi

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kulttuuriasianneuvos Tapani Sainio, hallitussihteeri Elina Anttila

Lausunto Näkövammaisten kirjaston uusista nimiehdotuksista

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyytää lausuntoa Näkövammaisten kirjaston uusista nimiehdotuksista:

- 1) *Saavutettavien julkaisujen kirjasto Celia – Biblioteket för tillgängliga publikationer Celia*
- 2) *Saavutettavan lukemisen kirjasto Celia – Biblioteket för tillgänglig läsning Celia ja*
- 3) *Saavutettavan julkaisemisen kirjasto Celia – Biblioteket för tillgänglig publicering Celia.*

Lausuntopyyntö liittyy Näkövammaisten kirjastoa koskevaan lain uudistamiseen. Uudistushankkeen työryhmä on päättänyt, että viraston yli 40 vuotta vanha nimi tulisi muuttaa, sillä kirjasto palvelee myös muita asiakasryhmiä kuin näkövammaisia henkilöitä.

Suositus

Ehdotetut nimet kuvaavat hyvin viraston ydintehtävää ja ovat kielellisesti toimivia. Parhaimpana niistä Kotimaisten kielten keskus pitää nimiehdotusta *Saavutettavien julkaisujen kirjasto Celia – Biblioteket för tillgängliga publikationer Celia*.

Pitkä, neliosainen nimi on kuitenkin käytettävyydeltään hankala. Siksi Kotimaisten kielten keskus suosittaa kirjastolle nimeä *Saavutettavuuskirjasto Celia – Tillgänglighetsbiblioteket Celia*. Toisena vaihtoehtona on ottaa viralliseksi nimeksi *Saavutettavuuskirjasto – Tillgänglighetsbiblioteket* ja luopua epävirallisesta *Celia*-nimestä. Ehdotettu nimi on merkitykseltään laaja, mutta se kuvaa kirjaston toimintaa riittävän tarkasti ja on helppokäyttöinen sellaisenaan. Kirjaston viestinnässä olisi jatkossa syytä käyttää virallista nimeä.

Kotimaisten kielten keskus painottaa, ettei se pidä hyvänä käytäntönä sitä, että Näkövammaisten kirjasto on ottanut käyttöönsä yritys- ja tuotenimiä muistuttavan oheisnimen *Celia*. Oheisnimien käyttöä osana virallista nimeä ei suositella, mutta toisaalta vakiintuneisuus puoltaa *Celia*-nimen säilyttämistä.

Perustelemme suositusta seuraavasti:

Nimi on usein ensimmäinen kontakti asiakkaan ja viranomaisen välillä. On tarkoituksenmukaista, että se kuvaa kohdettaan ja välittää olennaista tietoa kohteensa toiminnasta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyynnön mukaan laissa *näkövammaisten kirjastoksi* (ruotsiksi *biblioteket för synskadade*) määritelty kirjasto palvelee henkilöitä, joille lukeminen on vaikeaa tai mahdotonta esimerkiksi vamman, sairauden tai lukivaikeuden aiheuttaman lukemisesteen vuoksi. Kotimaisten kielten keskuksen mielestä viraston nimenmuutos on perusteltu, koska virasto palvelee näkövammaisten henkilöiden lisäksi monia muitakin lukemisesteisten henkilöiden ryhmiä.

Nimiehdotuksissa käytetyt käsitteet kuvaavat viraston toimintaa. Yleiskielessä on käytetty sekä käsitteitä *saavutettava kirjallisuus* ja *saavutettava kirja* että *saavutettava julkaiseminen* ja *saavutettava julkaisu*. Lisäksi on käytetty ilmaisua *saavutettava lukeminen*. Kaikki ehdotetut nimet ovatkin mahdollisia. *Saavutettava julkaisu* ja *saavutettava julkaiseminen* ovat laajemmin käytössä kuin *saavutettava lukeminen*, jonka merkitys ei ole aivan niin selvä. Parhaana pidämme konkreettisinta ehdotusta *Saavutettavien julkaisujen kirjasto Celia – Biblioteket för tillgängliga publikationer Celia*.

Ehdotukset ovat kuitenkin pitkiä ja moniosaisia, mikä hankaloittaa niiden käyttöä. Hankalakäyttöinen nimi johtaa helposti siihen, että koko nimen sijaan viestinnässä aletaan käyttää pelkkää *Celia*-osaa, mitä emme voi suositella.

Siksi esitämme, että kirjaston nimeksi voitaisiin antaa *Saavutettavuuskirjasto Celia – Tillgänglighetsbiblioteket Celia* tai *Saavutettavuuskirjasto – Tillgänglighetsbiblioteket*. Vaikka nimi on merkitykseltään laaja ja se saatetaan ensikuulemalta tulkita myös 'kirjastoksi, joka tarjoaa tietoa saavutettavuudesta' tai jopa 'saavutettavaksi kirjastoksi', ei nimiehdotus sulje pois sitä vaihtoehtoa, että tarkoitetaan saavutettaviin julkaisuihin erikoistunutta kirjastoa.

Oheisnimien käytöstä

Oheisnimellä tarkoitetaan lyhenteen kaltaista käyttönimeä, jonka kirjaimet eivät kuitenkaan ole suoraan yhdistettävissä viralliseen nimeen. *Celian* lisäksi niitä ovat muun muassa Liikenne- ja viestintäviraston *Traficom* ja Maahanmuuttoviraston *Migri*. Kotimaisten kielten keskus ei suosita oheisnimien muodostamista viranomaisten nimille.

Oheisnimien käyttö on ongelmallista, sillä nimet eivät kerro kyseisen viraston toiminnasta. Lisäksi ne sekoittuvat helposti yritysnimiin, vaikka tärkeää olisi nimenomaan erottaa julkiset viranomaispalvelut kaupallisista palveluista. Asialliset, selkeät ja ymmärrettävät hallinnon nimet ovat osa kielellistä saavutettavuutta. Niiden avulla kansalaiset löytävät ongelmitta oikeat palvelut ja pystyvät hahmottamaan yhteiskunnassa toimivien tahojen asemaa ja suhteita toisiinsa.

Eduskunnan oikeusasiamies on useissa ratkaisuisaan joutunut ottamaan kantaa oheisnimiin. Ratkaisussa *Viranomaisen on esiinnyttävä omalla nimellään* (2010) todetaan, että viranomaisen ei voi virallisen nimensä sijasta käyttää lyhennettä tai muuta oheis- tai lisänimeä muutoin kuin puhtaasti sisäisessä toiminnassaan. Oikeusasiamies on myös kyseenalaistanut, mikä on oheisnimen käytännön merkitys palveluperiaatteen ja asiakaslähtöisyyden näkökulmasta, kun oheisnimi ei voi kuitenkaan esiintyä yksinään (*Viranomaisen Findata-lisänimen asianmukaisuus*, 2020). Myös opetus- ja kulttuuriministeriön omassa lausuntopyynnössä todetaan, että "tähänastinen kahden rinnakkaisen

nimen – virallinen nimi Näkövammaisten kirjasto ja käyttönimi Celia – käyttö on osoittautunut hankalaksi.”

Oheisnimien käytön sijaan suositamme, että pyritään joko niin napakkaan nimeen, ettei lyhennettä juurikaan tarvita, tai käytetään normaaleja koostelyhenteitä (*FPA* ← *Folkpensionsanstalten*) tai lyhennesanoja (*Kela* ← *Kansaneläkelaitos*), jotka ovat yhdistettävissä viralliseen nimeen. Kielilain ja kielellisen ymmärrettävyyden vuoksi lyhenteet on muodostettava kustakin kielestä erikseen sen kielen käyttöä varten.

Celia osana virallista nimeä

Nimityyppi, jossa tarkoitteen lajia kuvaavan osan perässä on oheisnimi, joka ei varsinaisesti tarkoita mitään (esim. *Saavutettavuuskirjasto Celia, Tampereen seudun ammattiopisto Tredu*), ei ole perinteisesti ollut käytössä valtion virastojen virallisissa nimissä. Emme pidä tällaisen nimityypin käyttöönottoa tarkoituksenmukaisena, koska hallinnon nimen tärkein tehtävä on yksilöinnin lisäksi kertoa kohteestaan. Osana virallista nimeä oheisnimi lähinnä hankaloittaa sen käyttöä.

Celia on kuitenkin vuosien saatossa vakiintunut kirjaston käyttönimeksi ja on siksi asiakkaille tuttu, jopa tärkeä, kun kyse on tietystä rajatusta asiakasryhmästä. Lisäksi on otettava huomioon, että pysyvyys on yksi tärkeimpiä toimivan nimen ominaisuuksia. Nämä seikat puoltavat epävirallisen *Celia*-nimen säilyttämistä osana virallista nimeä.

Haluamme kuitenkin muistuttaa, että emme pidä hyvän hallinnon mukaisena sitä, että oheisnimi otetaan osaksi virallista nimeä siksi, että sitä voitaisiin käyttää kuvaavan nimen sijaan. Nykyisin Näkövammaisten kirjastona tunnetun viraston koko nimen tulisikin jatkossa olla paremmin näkyvissä viraston viestinnässä. Oikeusasiamies on ratkaisussaan (2010, *Viranomaisen on esiinnyttävä omalla nimellään*) korostanut, että viraston on aina esiinnyttävä oikealla nimellään hallinnon asiakkaille. Käytännössä tämä tarkoittaa kaikkea viestintää – niin asiakirjoja ja päätöksiä kuin tiedotteita, opasteita ja verkkosivujakin.

Harkinnan arvoinen vaihtoehto on sekin, että kirjaston viralliseen nimeen ei sisällytetä oheisnimeä. Sen sijaan viralliseksi nimeksi voitaisiin valita lyhyt ja helposti käytettävä nimi *Saavutettavuuskirjasto – Tillgänglighetsbiblioteket* ja pyrkiä jatkossa luomaan brändiä tällä nimellä, jolloin voitaisiin luopua epävirallisen oheisnimen *Celia* käytöstä.

Ulla Onkamo

Ulla Onkamo

suomen kielen nimistönhuoltaja

Salli Kankaanpää

Salli Kankaanpää

kielenhuolto-osaston johtaja

Charlotta af Hällström-Reijonen

Charlotta af Hällström-Reijonen

ruotsin kielen osaston johtaja